

“ԱՐԵՎԵՆԻ”

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱԶԵԱՆ
Ե. ՊՈԼԻՍ, ՂԱՆԱԲԵՐԵ

ԲԱԶԱՆՈՐԳՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ	
Ե. Պոլսոյ համար տարեկան	50 ղ.օ.
» » վեցամսեայ	45 »
Գաւառներու համար տարեկան	108 »
» » վեցամսեայ	60 »
Օտար երկիրներու համար տարեկան	35 »
» » վեցամսեայ	20 »
Բարձրագոյն ծախք մեր վրայ	

10 ՓԱՐՍ

Արեւիկ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ

10 PARAS

آرەوێك

ارمینیجه بوی و سیاسی خزنه

صاحب امتیازی فرھنگی برامیای

درمبله فاطمہ

AREVENIK

JOURNAL ARMÉNIEN

Directeur-Propriétaire

KARÉKIN BOYADJIAN

Consple, Galata

ՎԵՆ. ՍՈՒԼԱՆ ՄԷՆՏԵՏ Ե.

Որ այսօր իր նախնեաց աւանդական սուրբ կրկայն
Ելուպի մեկնիրք մեջ

ՕՍՏ. ՆՈՐ ԴԱՆԻՔԸ

(ԽՐԱԳՐԱԿԷՆ «ԹԱՆԻ»-Ի, 6 ՄԱՅԻՍ)

Մէկ քանի օրուան մէջ երկու նախա-
բարութիւններ իրարու յաջորդեցին Կ.
Պոլսոյ մէջ: Մեծ-Եղեգիւ թէվֆիք
փաշա, որ պաշտօնի վրայ պառնուած էր,
հրաժարեցաւ: Եւ իր նախորդին էր իր
յաջորդը եղաւ: Թէվֆիք փաշայի դար-
ձին օրերը համարուած էին: Այսօր պաշին
դէմ անձնական օր և է գահազատ չկար:
Սակայն ընդհանուր կերպով այնպէս կը
նկատուէր թէ անոր առաջնական տրոհու-
ները զայն յարմար չէին ընծայել իրա-
նուսին համար իշխանութեան մը որ ան-
հաշիւ աւելի կորովալի կերպով ինքզինքը
պիտի զգացնէ: Երկուստեք թուրքերը այս
անգամ ալիւս կ'ուզէին կառավարել և,
անոնց մէկուն ըսածին պէս, իրենք ըլ-
լալ տէրերը: Այլ եւս ինքիւ չկայ ո՛չ
հաշտութեան և ո՛չ ալ կեդրոնացման:
Յոյները, ազատականները և ազատ միու-
թեան պատկանողները հետապնդուած են:
Միւսիւսիւս և Յաւաքիւսիւսիւս Բոմի-
դէին համար համարուած և արժէքաւոր
մարմնոյ մը պէտք կայ: Ճշմարիտը ըսե-
լու համար, եթէ նախարարութիւնը ծա-
նուցուած ձեւով կազմուի, արժէքին
հոգը պիտի գերազանցէ համահեղինութեան
հոգը: Վասն զի զանկիւն մէջ կան երկու
մարդեր որ ինչ զորութեան ծառայած են,
և որոնք ամէն կերպով նշանաւոր են,
ըսել կ'ուզենք Հիւմի փաշան և Ֆէրիտ
փաշան: Հիւմի փաշա անձնաւոր մը չէ
Եւրոպայի համար, վասն զի, Եղեգիւս
ըլլալէ առաջ, Եւրոպայի մշտական աշ-
խատակիցը եղած է Մակեդոնիայի մէջ
բարենորոգման գործին համար: Պետա-
կան ասպարէզէ հասած պաշտօնատար մըն
է: Հիւմի յետեւները տարեկան, իր սկզբ-

նաորութիւնը կատարած է կարուածա-
համարի վարչութեան մէջ և շատոյ անգամ
է ներքին գործոց նախարարութեան ձեռք-
բուն մէջ: Դաւանդուի նախագահի գաւառ-
ներէն մէկին իրեն կազմակերպիչ նշանաւոր
հանդիսացած է: Յետոյ Եւմիին կուսակալ
եղած է: Եւ իր կորովմատութեան պատ-
ճառաւ կուսուած է մակեդոնական բարե-
նորոգման ընդհանուր ընդհանուր պատ-
շտութեան մէջ ամէնուն համարուած վա-
յեղած է: Դիւլապաշտ, ածան սիվիլ և ել-
միտական հանգ, որոնք անոր հետ գործ
ունեցած են: Հիւմի փաշա Երեմի կ'ըսէր
մեր յարգելի պաշտօնակից Պ. Ռոնէ Բի-
նտին: «Հիւմի փաշան մըն եմ: Բոլոր
այս կատարածները կ'արդիւնաւորաբար զգե-
տեղի: Արդարեւ անկեղծ լաղձանք մը
ցոյց տուաւ նիւթական ու բարոյական
կարգը վերահաստատելու: Նաեւ աշխա-
տութեան մեծ յատկութիւնները ցոյց
տուաւ: Անշուշտ չէր կրնար մոռնալ թէ
տէրութեանց նախած նորոգման կարգա-
դրութեան մէջ, Սուլթանին իշխանու-
թիւնը կը ներկայացնէր և թէ պարտաւոր
էր զայն պաշտպանելու: Եւրոպայի միջա-
մտութեան դէմ, որ ամէն օր աւելի գոր-
ծու հանգ-մանք մը կը ստանար: Սակայն
ձեռքէն եկածին չափ զայն պաշտպանե-
լով, ինչ որ իր պարտականութիւնն էր
իրեն հաւատարմութեամբ պաշտօնատար, միշտ
անկեղծ ու բարեացակամ եղաւ իր յարա-
բերութեանց մէջ այն մարդոց հետ որոնք
իրեն կ'աջակցէին իր վրայ միանգամայն
հակելով: Եթէ կայ իրեն դէմ մեղադրանք
մը, այն է որ չափէն աւելի ինքնապաշտ-
աւոր գործելու ուզած և չափազանց կերպով
մտած է գործերու մանրամասնութեանց
մէջ: Սակայն այդ պարագան պատուաբեր
թիւնութիւն մըն է: Եւ պէտք է գնահա-
տել անոր բարձր ձիրքերը հաստատա-

ԸՆԴՀ. ԱՊԱՆՈՎՈՒԹԻՒՆԸ
ԳԱՍՍՈՒՆ ՄԷՋ

Անցեալ տարւոյ տնտես յիշողութիւն-
ները հանդէպ իր այսօր պահ մը կ'անդ-
րադառնանք մեր անցեալին վրայ և զայն
կը բաղդատենք ներկայիս հետ, դժբաղ-
դարաւ ոչ մի փոփոխութիւն չենք գտնու-
նալ: Եւ իրողութիւնն է, որ թէ կա-
ռավարական կազմը իր ամբողջութեամբ
և իր անպատճի յանցագործները իրենց
դիրքով ու հանգամանքներով նոյն պա-
տահան են երկրի ժողովուրդին, ինչ-
պէս էին յուսիս 11-էն առաջ: Երեւի դեռ
երկար ժամանակ պէտք է համոզել կա-
րենալու համար թէ բռնակալ պետու-
թեան մը պաշտօնեաները ոչ մի անգամ
չը պիտի կարողանան հաշտուիլ նոր կար-
գործին հետ: Իսկ եթէ երբեք ներկայիս
մէջ նոյն պաշտօնեաները իրենց ապրուս-
տի պատճառով կամ ուրիշ նկատմաներով
ստիպուի հաշտուիլ եղած փոփոխու-
թեան հետ, ապա այն անոնք ոչ մի ան-
գամ չպիտի կարողանան արդար ու ան-
կաշտ լինել իրենց պաշտօնին մէջ, այն
պարզ ու հասկանալի պատճառով, որ
անոնց ամբողջ էութիւնն ու ձգտումը
իրենց զրգանքները լեցնելն և ուրիշներուն
հրամայելն եղած է և պիտի լինի:

Բայց վերէն մինչեւ վար նոյն դրու-
թիւնն է տիրապետող: Անարդարու-
թիւն, կաշառակերութիւն, հալածանք
ու ձգձգում, և բողոքները անլսելի ու
անհետեւում: Այդպէս է ամէն տեղ,
այդպէս են մեր զրաքի գաւառները, որ
տեղերէն ստացուած նամակները ար-
տաստեղծ կը նկարագրեն իրենց վի-
ճակը: «Կառավարութիւնը թող, սրկա-
ները շատացած, առաքալութիւնը տա-
րածուած և արդարադատութիւնը իսպառ-
վերացած է» կը գրեն Սուլթանը:

Այդպէս է նաեւ ամբողջ վասնը:
Միջոցաւ Նէմի պէշիմէի դատա-
վարութիւնը մեծ յաջողով կը կատար-
ուի Պոլսի մէջ, իսկ այսօրու ամբողջ
ի վեր եղած դիմումներն ու բողոքները
անլսելի կը մնան: «Որովհետեւ քիւն օյ-
մաղ, ետրին քիւն» պէս սովորական ու
կտի խօսքեր...:

Բաղադրել մէջ մասնաւոր վրեժխնդ-
րութեան մը հետեւանքով կարճակնից
Ջափար աղայի պատմութեանը թիւրք խո-
ւրդանները տէրօրի մը բնոյթ տալու և
ինչ, կոտորածի մը սպառնալիքով ամ-
բողջ հայ ժողովուրդը արեւմտեան ըրած
միջոցին, կատարելութեամբ չմտածեց հե-
տամտելու և ձեռնարկելու անոնք որ
երկու ժողովուրդները իրարու դէմ հա-
նցելին, և որոնք այսօր իսկ հրապարակով
մտորդներ գումարելով մտքեր կը պատ-
րաստեն մտաւոր ապագայի մը համար:
Ուրուր օղլի Սմայ, Հաչի Բէքրի Մահ-
մուտ, Արմանիկի նախկին միւստիք Բամիլ,
Միւսիլի, Հիւմի իսկական արկալ-գրգռիչ-
ները ոչ միայն անպատճի կը մնան,
այլ կարծէք ի քաղաքներէն իրենց
չաւառակութիւններէն չպաշտօնեաներ
ալ կ'ստանան... և «Է՛մ թիւն տախիլ» ի-
նեղին յետոյ ազատ են ամէն տեսակի ար-
դարադատութիւնէն...:

Այդպէս և ամբողջ վասնի վիճակը,
ամէն տեղ անուղղակի ու զաղտնի քա-
ջալերութիւն, անարդարութիւն և լնդ-
հակառակ հալածանք Հայերի հանդէպ:
Սուլ, Շատալ, Նորդուլ, կարճակն
գաւառներ չկարող իրենց տոբ մայրու-
ցին կառավարութեան դուր գնալ, գա-
լով, բողոքելով Բիւրսեթի դէմ, պահան-
ջելով գրաւուած հողերը, ապացոյցներ
տալով իրենց դէմ եղած սպառնալիքնե-
րին և իրենց կեանքի անսպառնովութեանը,
բայց կառավարութիւնը իր թուութեամբ
և զանդաղութեամբ իրենց չկարող
անել, կամ ուղղակի չուզեց անել, որով
հետեւ դեռ իր դիրքին ու պաշտօնին կը
մնայ յայտնի հրոսակապետ Մուսա բէյը,
որը զիւղէ զիւղ պտտելով կը պահանջէ,
ինքն ալ զիւրութիւններ կուտայ, Բիւր-
սեթին զինելու «մեծ գործի մը համար»:

Վասնի նախկին փոսակալ Թափը փա-
շայի որդին՝ ձե՛վաղ բէյը դեռ Սարալի
գայմազամ կը մնայ: Կարծէք բաւական
չէին բժշկական քննութիւնները, որոնք
ապացոյցներ թէ ինչպէս յիշեալ հրէջը դե-
ղացները ծեծած, կանաչը լլկած ու
կապանած, զոհերի դիակները գերեզման-
ներէն հանելով ապականած, կենդանի
մարդկանց զոհները բանալով ճճուներ
լեցուցած էր, հիւսիս իրեն հատուցում իր
ըրած բոլոր լիաւորութիւններին գայմազամ
կը մնայ և կը շարունակէ նոյն միջոցնե-
րով կեդրեղէն հայ և ասորի ժողովուրդ-
ները: Նոյն ձե՛վաղ բէյը իրեն անգամակից
խուզարկու գործակալի հրամանատար սպա
յակոյտի հարկաւոր պետ Շէֆիք բէյի դէմ
իւր ամբիւնքէ իր եղած բողոքները դա-
տարանը միտակցաբար ըրած է, իսկ հե-
րուր(?) Վասնիքի ամբիւնքը կը հրճուի ու
կ'ուրախանայ...:

Նորդուլի մէջ աւազակապետ Շափըր,
իր եղբայրը Ջափը և Միր Մէր՝ գիւղէ
գիւղ պտտելով իրենց պահանջու-
նեցով այնքան նեղած են զիւրացները,
որ սոքա ստիպուած հեռացըր են և այսօր
Նորդուլի հայ գիւղերը գրեթէ ամառի
երեսի վրայ կը մնան:

Շէֆիք բէյը և չէն Մահմուտ փաշան
կը ծծեն Բաշկալանցոց արեւելը:
Արեւելի մէջ Լիւմի փաշան Հիւսեյին
փաշայի գաղտնի ինքնադրութիւններով կը
շարունակէ իր միւրազորութիւնները և
կը հալածէ այն զեղացիները, որոնք բո-
ղոքած են Հիւսեյին փաշայի դէմ:

Եւ կառավարութեան թուութեան ու
անկարողութեան հետեւանքով Ալլաղազ-
ցիները դատը երկու ամիսէ ի վեր անհե-
տեւանք ու անուճելի կը մնայ, և կը
սպառնայ դեռ երկար այդպէս մնալ,
մինչդեռ մօտալուտ գարունը աշխատու-
թիւն կը պահանջէ:

Հայերի հանդէպ զանդաղ ու անկարող
կառավարութիւնը, փութիւն ու արդա-
րադատ եղաւ առանց ո ոչ պատճի ար-
ձակելով այն Բիւրսեթը, որոնք Պարսից
սահմանը անցնելով մեծ աւարներ բերին
ու բռնուցան զէնքերը ձեռքերէն:

Պէտք չկայ երկարելու անարդարու-
թեանց այս շարքը, որ անհասանելի է:
Ինչ ամբիւնքէ ի վեր այնքան գրեթէ
ու պոռալէ յետոյ, կը ստիպուին կրկին

ԴԱՆՈՒՆԻՆԻ (9)

ՀԱՍԻՏԵԱՆ ՐԵԺԻՍԸ

Գրեց՝ FOL SC ՌԷԿԼԱՄ

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԱՊՐԻԼԻ - ՀՍՄԻՏԻ
ԳՆԱԶԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
«Հետեւաւոր, այսօր, այդ մեկնակէ-
տէն առաջնորդելով, ձեռք առնելու է
այն միջոցները, որոնք սովորական են,
երկրին օրէնքներն ու կանոնները հա-
տատուելու համար վստահութիւն ներշնչող
խարսխներու վրայ:
«Այս նպատակաւ անհրաժեշտ է Ընդհ.
Խորհուրդը մը կազմել: Անոր գործերը
վստահութիւն պիտի ներշնչեն Ազգին,
պայմանաւ որ պատշաճին կայտնութեան
ընդհանրութեան ընդհանրութեան և ըն-
դհանրութեանը»

«Այդ խորհուրդը պաշտօն ունի, ա-
ռանց խորհուրդներ, երաշխաւորելու գոր-
ծադրութիւնը արդէն իսկ գոյութիւն ու-
նեցող օրէնքներու և նոր հրատարակուե-
լիք օրէնքներու, համապէս Շէֆիք արա-
մարութեանց և երկրին ու Ազգին իրա-
կան և օրինաւոր պէտքերուն, նաեւ հա-
կակցելու կայտնութեան հասոյթներն ու
ծախքները:
«Եւրոպայաց խորհուրդին պաշտօն
յանձնուած է մանրակրկիտ ուսումնասի-
րութիւն մը կատարելու այդ կարեւոր
խնդրի մասին և մեզի հաղորդել խորհր-
դակցութեանց արդիւնքը:
«Օրէնքներու և կանոններու բարեւոյ
գործադրութեան խնդիրները կ'ըլլայ այն
զիւրութիւններ, որով հանրային պաշտօն-
ները յաճախ կը յանձնուին անփութ մար-
դերու, նաեւ սա պարագան թէ պաշտօն-
եաները յաճախ կը փոխուին, առանց
օրինաւոր ու արդարացի չարժանութիւնը,
ինչ որ ծանր անպատեհութիւններ առաջ
կը բերէ Պետութեան և գործերու ընթաց-
քին մէջ: Այսուհետեւ ամէն հանրային
պաշտօն պիտի ձեւացնէ մասնաւոր առ-

պարէզ մը: Պէտք է կարող ու ձեռնհաս
անձեր գործածել պետական գործերու
մէջ, պէտք չէ թողաւորել ո ու է պաշ-
տօնանկութիւն կամ պաշտօնի փոփոխու-
թիւն, առանց պատճառի. պէտք է հա-
տատել աստիճանական պատասխանա-
տուութիւն ամէն կարգի պաշտօնատար-
ներու, իւրաքանչիւր իրեն ինկած ըս-
նին մէջ. այս անփութիւն կանոնը պէտք է
ընդունի:
«Եւրոպական ազգերու նիւթական և
բարոյական յառաջդիմութիւնները, զորս
ամէն ոք կը խոստովանի, գիտութեան և
կրթութեան ծաւալումին շնորհիւ իրա-
զործուած են: Արդ՝ ինքզինքնիս բարե-
բախտ կը զգամք հաստատելու թէ մեր
ամէն դասակարգի ընդհանրութեան իրենց ի-
մացականութեամբ ու ընկալանքով
գործիւններով մասնաւոր ընդունակու-
թիւններ ունին յառաջդիմութեան համար:
Իրենց իրենց ծաւալումը՝ մեր կարծիքով՝
կենսական ու ստիպողական խնդիրն է:
Այսպիսով պէտք է ձեռնարկել այն
միջոցները, որոնք այս կարեւոր ար-
դիւնքը կ'ապահովեն, ելմտացոյցին մէջ

այդ մասին սահմանուած գումարը բարձ-
րացնելով բաւարար համեմատութեամբ ու
կարելի եղած սահմանով:
«Ասկէ զատ, պէտք է անմիջական
կերպով ձեռնարկել գաւառներու վարչա-
կան, ելմտական և դատարան բարենորո-
գումներու, իսկպաշտօնական կացու-
թիւն մը ստեղծելու համար, համաձայն
կեդր. կազմակերպութեան ընդունուած
խարսխներուն:
«Անցեալ տարի, չարամիտ մարդոց թե-
լալութեամբ, Պետա-Հէրէթի մէջ ծա-
գած խռովութեանց վրայ անկցած է Սեբ-
պիտի ապստամբութիւնը: Նկատելով որ
երկու կողմէն թափուած արեւելի միեւնոյն
հայրենիքին պատկանող զաւակներու ա-
րեւն է, խորապէս զգածուած ենք իրաց
այս վիճակին չարաշուքութեան համար:
«Առաջ ամենին ազգեցիկ միջոցներ
ձեռք առնելու էք՝ արքան ցաւալի կա-
ցութեան մը վերջ տալու համար:
«Կր հաստատենք բարեկամ տէրու-
թեանց հետ կրճատած բոլոր դաշնադրու-
թիւնները, անոնց կատարեալ գործադրու-
թիւնը ապահովելով՝ պէտք է քանանք
հետեւեալ ամբապնդելու այն բարեկամա-

կան յարաբերութիւնները զորս ունինք
այդ տէրութեանց հետ:
«Աստուք են մեր բաղձանքները, աստուք
են մեր մտադրութիւնները:
«Ամենակարողն Աստուած յաջողու-
թեամբ պատկէ մեր ջանքերը:
«Տուեալ 1293 Շապան ԴՅԻՆ (10 օգոստ.
1896):»
«Թեւեւ նոր Սուլթանը քիչ վստահու-
թիւն կը ներշնչէր, բայց պէտք է խոստ-
ովանի թէ կայս. յայտարարութիւնը լաւ
ազդեցութիւն գործեց հանրութեան վրայ
և մեծ մասին հաւանութեան արժանացաւ:
Այդ յայտարարութեան մէջ հանդիմ-
ող երեսներն իրական փափագ մը լրբօրն
այլապէս կը կրկին վերականգնուէին, շատ
գէշ ընդունելութիւն պիտի գտնէր այն
անձը որ յայտարարելով թէ նոր Սուլթանին
թագաւորութիւնը յարաւոր գործում պիտի
ըլլար այն խոստումներուն, զորս Սուլթան
Հիւսեյինը կը պարտաւորէր:
Իշխանութեան զուլու անցնելուն պէս,
Ապտալ-Համիտ երեք ծրարով յղապե-
սորոյ պիտի զոհէր իր տիրապետութեան
բոլոր տարիները:
(Շարունակելի)

25 նիսան 325

